

14. 4. 2022

ZÁSADA ROZLIŠOVÁNÍ V OZBROJENÉM KONFLIKTU

Předložený text je analytickým materiálem, popisujícím politicko-bezpečnostní souvislosti vývoje válečného konfliktu na Ukrajině. Názory, závěry, hodnocení a případná doporučení, zde vyjádřená a předpokládaná, jsou výhradními názory autora a nepředstavují postoje či stanoviska Ministerstva obrany nebo jiné vládní agentury ČR. Podklady pro analýzu vychází z veřejně dostupných zdrojů, některé informace týkající se přímo situace na Ukrajině nebo v Ruské federaci nelze ověřit z nezávislých a důvěryhodných zdrojů a není možné zajistit jejich pravdivost, úplnost a objektivitu.

Současný válečný konflikt na Ukrajině přináší velké ztráty na civilních životech. V této souvislosti je vhodné připomenout jednu ze zásad mezinárodního humanitárního práva, jejímž účelem je co nejvíce eliminovat utrpení, která přináší válečné konflikty pro civilní osoby. Zajištění respektování a ochrany civilních osob za ozbrojených konfliktů je smyslem a jedním z důvodů existence mezinárodního humanitárního práva vůbec.

Zásada rozlišování představuje jeden ze základních pilířů práva ozbrojeného konfliktu. Jejím primárním cílem je ochrana civilních osob v ozbrojených konfliktech. Ve své podstatě znamená odlišení komбатantů, proti kterým je dovoleno vést válečné operace, od civilních osob, proti kterým je vedení takových operací naopak zakázáno. Kromě rozlišení osob, se tato zásada vztahuje i na objekty, tedy odlišuje objekty vojenské, na které je dovoleno útočit, na rozdíl od objektů civilních. Za legitimní cíle vojenských operací jsou tak považovány pouze vojenské objekty. Zásada rozlišování je dále rovněž obecně vyjádřena v zákazu vést útoky, které nejsou zaměřeny na konkrétní vojenské objekty.

Zásadní pro toto vyjádření je objasnit, co je chápáno pod pojmem **vojenský objekt**. Přes různé snahy o co nejkonkrétnější vymezení tohoto pojmu, včetně návrhů Mezinárodního výboru Červeného kříže, lze obecně vycházet z pozitivního vymezení, uvedeného v článku 52 Dodatkového protokolu (Protokol I) k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1979 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Toto ustanovení definuje vojenským objektem takový objekt, který svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím představuje účinný příspěvek k vojenským akcím a současně jeho celkové nebo částečné zničení, obsazení nebo neutralizace poskytuje za daných okolností zjevnou vojenskou výhodu. Ostatní objekty, které nejsou objekty vojenskými, jsou považovány za **objekty civilní**.

Ovšem zde je nutné podotknout, že i objekty civilní mohou být v určitém časovém úseku, v závislosti na jejich konkrétním využití, považovány za objekty vojenské, splňují-li, byť jen po určité dobu, výše uvedené znaky vojenského objektu. Takto využívané objekty v konkrétním časovém rozmezí pozbývají status civilního objektu a stávají se objektem vojenským, proti kterému lze legitimně vést vojenské operace. Příkladem takové situace může být obsazení civilního obytného domu příslušníky ozbrojených sil a vedení palby z tohoto místa. Po opuštění tohoto domu příslušníky ozbrojených sil, dům opět získává status civilního objektu. Při vedení válečných operací v zastavěném prostředí tak může poměrně často docházet ke změnám ve statusu objektů, a tedy ke změně legitimacy cílů. Rozhodujícím faktorem je zde časové hledisko, zda daný objekt splňuje znaky vojenského objektu v době vedení útoku na tento objekt.

Za určitých okolností však mohou být i civilní osoby předmětem útoku. Jak již bylo zmíněno výše, obecně platí pravidlo rozlišování mezi tzv. kombatanty a civilními osobami. Za **kombatanta** je zjednodušeně považován příslušník ozbrojených sil stran konfliktu, s výjimkou zdravotnického a duchovního personálu, který podléhá odpovědnému velení. Kombatant je nadán právem účastnit se v ozbrojeném konfliktu nepřátelských akcí, zároveň je i legitimním cílem útoků nepřátelské strany. K tomu, aby jej protivník byl schopen rozeznat od civilní osoby má kombatant za povinnost odlišovat se od civilního obyvatelstva zejména nošením uniformy, případně rozlišovacího znaku, a veřejným nošením zbraně.

Za **civilní osobu** je pak považována taková osoba, která není příslušníkem ozbrojených sil a nemá status kombatanta. Taková osoba nemá právo provádět přímou nepřátelskou činnost, současně nesmí být předmětem útoku, pokud se však přímo neúčastní nepřátelských akcí. V případě, že se takových nepřátelských akcí přímo účastní, stává se legitimním cílem útoku. Legitimita útoku je zde ovšem omezena pouze na dobu, po kterou přímá účast na nepřátelské akci trvá. Za přímou účast na nepřátelské akci je považováno zapojení civilní osoby do vojenské operace, které kromě boje se zbraní zahrnuje i další aktivity, jako např. obsluhu vojenské techniky, označování cílů, předávání vojensky důležitých informací apod. Je důležité, aby si civilní osoba, která se takové akce účastní, rovněž tak i válčící strana, která civilní osoby k takové činnosti vyzývá, uvědomovaly fakt, že po tuto dobu tato osoba ztrácí ochranu mezinárodního humanitárního práva jako civilní osoba.

V souvislosti se zásadou rozlišování je třeba připomenout, že osoby plánující útok nebo o něm rozhodují, mají povinnost učinit vše možné k ověření skutečnosti, že cílem útoku nejsou civilní osoby, ani objekty civilního rázu, ale že se jedná o vojenské objekty. Tato povinnost je stanovena článkem 57 Dodatkového protokolu (Protokol I) k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1979 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů.

Zásada rozlišování, vycházející z obyčejového práva, byla v roce 1977 kodifikována jako základní pravidlo v článku 48 Dodatkového protokolu (Protokol I) k Ženevským úmluvám z 12.

srpna 1979 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Pro válčící strany tato zásada znamená povinnost ji za všech okolností dodržovat.

V probíhajícím ozbrojeném konfliktu na Ukrajině jsou nicméně válčící strany podezřívány z nedodržování zásady rozlišování. Právě nerespektování této zásady je považováno za jeden z hlavních důvodů značného množství civilních obětí v tomto konfliktu.

Resumé:

- Zásada rozlišování v ozbrojeném konfliktu představuje hlavní pilíř mezinárodního humanitárního práva, jejímž primárním účelem je ochrana civilních osob a civilních objektů v době válečného konfliktu.
- Dodržování zásady rozlišování značným způsobem ovlivňuje vedení válečných operací a má přímý vliv na snížení počtu civilních obětí.
- Pro strany ozbrojeného konfliktu představuje zásada rozlišování nevyhnutelnou povinnost.

Zpracoval: pplk. gšt. Mgr. Aleš Tesař

